

CZU: 347.922:347.95

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5795596>**ELEMENTELE ACȚIUNII CIVILE ȘI IMPORTANȚA LOR***Iulia BĂNĂRESCU, Anatolie BĂNĂRESCU***Universitatea de Studii Europene din Moldova***Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere” din Moldova*

Acțiunea civilă reprezintă adresarea în instanța de judecată a persoanei interesate în vederea apărării drepturilor și intereselor sale legitime sau a intereselor altor persoane, dacă legea delegă dreptul adresării în judecată în acest scop. Acțiunea civilă este pretenția material-juridică înaintată de către o persoană alteia ce urmează a fi examinată într-o anumită ordine procedurală.

Cuvinte-cheie: *acțiune civilă, instanță de judecată, cerere de chemare în judecată, pretenție, raport material litigios.*

ELEMENTS OF CIVIL ACTION AND THEIR IMPORTANCE

The civil action is the application to the court of the person concerned in order to defend their legitimate rights and interests or the interests of other persons, if the law delegates the right to appeal for this purpose. Civil action is the material-legal claim submitted by a person to another to be examined in a certain procedural order.

Keywords: *civil action, court, request for summons in court, claim, contentious material report.*

Introducere

Acțiunea civilă, ca și orice alt fenomen al realității obiective, are o structură internă. În acest sens, natura juridică a fiecărei acțiuni civile se determină nu doar prin caracteristicile sale exterioare [1], dar și prin structura sa internă.

Elementele acțiunii civile reprezintă în ansamblu structura internă a acțiunii civile. Problema privind elementele acțiunii civile este una dintre cele mai discutate în literatura de specialitate. Astfel, autorii români evidențiază trei elemente ale acțiunii civile: subiecții (părțile), obiectul și cauza acțiunii civile [2, 3]. Autorii ruși evidențiază, în principiu, doar două elemente ale acțiunii civile: obiectul și temeiul acțiunii civile [4, 5]. Însă, unii autori ruși mai deosebesc și al treilea element – conținutul acțiunii civile [6, 7].

Susținem opinia potrivit căreia acțiunea civilă constă din două elemente interdependente: **obiect** și **temei**. Totuși, pentru analiza amplă a structurii acțiunii civile ne vom expune și asupra opiniei autorilor care consideră că în structura acțiunii civile se include și cel de-al treilea element – **conținutul**.

Rezultate și discuții**Obiectul acțiunii civile**

Obiectul acțiunii civile reprezintă pretenția concretă a reclamantului formulată împotriva pârâtului. Obiectul acțiunii civile este formulat în cererea de chemare în judecată. Potrivit art.166 alin.(2) lit.f) CPC, „în cererea de chemare în judecată se indică pretențiile reclamantului către pârât”.

Însă, obiectul acțiunii civile este considerat de unii autori ca fiind: dreptul subiectiv încălcat sau contestat [8]; raportul material litigios [9]; metoda de apărare [10]. În privința fiecărei opinii dintre cele menționate ne vom expune mai jos.

Mijlocul de apărare (acțiunea civilă) și obiectul apărării judiciare (dreptul subiectiv) sunt două lucruri diferite. Mijlocul de apărare (acțiunea civilă) este necesar pentru apărarea a ceea ce este obiectul apărării, adică dreptul subiectiv [11].

Dreptul subiectiv dedus judecății nu este parte componentă a mijlocului de apărare (acțiunii civile). Dacă am include în structura acțiunii civile dreptul subiectiv, atunci ce mai rămâne de a fi apărat de instanța de judecată? Am înțelege că dreptul subiectiv s-ar apăra pe el însuși [12]. Din acest considerent, obiectul acțiunii civile ca parte componentă a structurii acțiunii civile nu poate fi dreptul subiectiv încălcat sau contestat, ci pretenția concretă a reclamantului formulată față de pârât.

Nu susținem opinia potrivit căreia obiectul acțiunii civile este *raportul material litigios*. În art.166 alin.(2) lit.f) CPC este prevăzut că în cererea de chemare în judecată urmează a se indica pretențiile reclamantului către pârât, dar nu raportul material litigios. Obiectul acțiunii civile nu poate fi raportul material litigios, deoarece din el rezultă însăși pretenția material-juridică a reclamantului față de pârât [13].

Obiectul acțiunii civile nu este nemijlocit *metoda de apărare*, dar depinde de aceasta, care este parte componentă a obiectului acțiunii civile. Metodele de apărare sunt cele prevăzute de art.16 CC și de art.6 CPC, precum și alte modalități ce sunt prevăzute de lege. Astfel, obiectul acțiunii civile poate cuprinde cerințe privitor la: recunoașterea nulității actului juridic; repararea prejudiciului material sau moral; declararea nulității actului emis de o autoritate publică; declararea existenței sau inexistenței unui raport juridic etc.

Este necesar a delimita noțiunile *obiectul material al litigiului* și *obiectul acțiunii civile*. De asemenea, obiectul acțiunii nu trebuie confundat cu litigiul propriu-zis. **Obiectul material al litigiului** poate fi un lucru concret, bunuri, sume de bani ce urmează a fi transmise sau încasate. Obiectul material al litigiului face parte din obiectul acțiunii civile [14]. Deci, acțiunea civilă poate cuprinde cerințe referitor la recunoașterea dreptului de proprietate asupra unei case de locuit, partajarea averii comune în devălmășie a soților, evacuarea din bunul imobil, demolarea construcției etc. Toate aceste obiecte constituie obiectul material al litigiului. În funcție de obiectul acțiunii se determină valoarea acțiunii, în funcție de care se calculează taxa de stat.

Acțiunea civilă poate avea un singur obiect (o pretenție unică) sau mai multe obiecte, dintre care doar unul este principal, iar celelalte accesorii (art.166 alin.(4) CPC). De exemplu, în acțiunea privind încasarea sumei de bani transmise cu titlu de împrumut, pretenția cu privire la restituirea sumei de bani, astfel transmise, reprezintă obiectul principal al acțiunii, iar cea cu privire la încasarea penalității pentru neexecutarea în termenul stabilit a obligației de restituire a sumei de bani transmise cu titlu de împrumut constituie obiectul accesoriu al acțiunii civile.

Doar reclamatul poate să determine obiectul acțiunii și să aleagă metoda de apărare [15]. Importanța determinării corecte a obiectului acțiunii civile este strâns legată de posibilitatea executării în viitor a hotărârii judecătorești definitive. Dacă cerințele reclamantului în cererea de chemare în judecată sunt formulate lacunar (incomplet) pentru realizarea dreptului subiectiv, aceasta poate să facă imposibilă executarea silită a obligației corelative dreptului subiectiv deferit justiției.

Temeiul acțiunii civile

Temeiul acțiunii civile îl constituie circumstanțele de fapt și de drept pe care reclamantul își întemeiază pretențiile față de pârât. O astfel de definiție a temeiului acțiunii civile o deducem din prevederile art.166 alin.(2) lit.e) CPC, potrivit cărora reclamantul în cererea de chemare în judecată trebuie să indice circumstanțele de fapt și de drept pe care își întemeiază pretențiile.

Din analiza prevederilor menționate (art.166 alin.(2) lit.e) CPC) reiese că temeiul acțiunii civile poate fi divizat în: temeiul **de fapt** și temeiul **de drept** al acțiunii civile.

Temeiul de fapt al acțiunii civile îl constituie circumstanțele de *fapt* pe care reclamantul își întemeiază pretențiile către pârât. Circumstanțele de fapt sunt acele împrejurări care duc la nașterea, modificarea sau stingerea drepturilor și a obligațiilor părților ori care împiedică apariția drepturilor și a obligațiilor acestora. În literatura de specialitate, circumstanțe de fapt sunt considerate faptele juridice [16]. Circumstanțele de fapt pe care reclamantul își întemeiază pretențiile pot fi: cauzarea unui anumit prejudiciu, încheierea căsătoriei, încheierea unui contract, neexecutarea contractului etc.

De regulă, circumstanțele de fapt se concretizează în ipotezele normelor juridice. De exemplu, conform art.342 alin.(1) CC, actul juridic încheiat în urma constrângerii prin violență fizică sau psihică poate fi declarat nul de instanța de judecată chiar și în cazurile când violența a fost exercitată de către un terț. Deci, pentru declararea nulității actului juridic încheiat prin violență, reclamantul urmează să-și întemeieze pretențiile către pârât pe circumstanța că actul de constrângere a fost săvârșit prin violență fizică sau psihică pentru a fi determinat să încheie actul juridic pe care de altfel nu l-ar fi încheiat.

Pretențiile reclamantului către pârât pot fi întemeiate atât pe existența anumitor circumstanțe de fapt – fapt juridic pozitiv (de ex.: faptul încheierii contractului, cauzarea prejudiciului etc.), cât și pe inexistența anumitor circumstanțe de fapt – fapt juridic negativ [17] (de ex.: faptul nerestituirii împrumutului în termenul stabilit și în modul stabilit de contract, faptul neonorării de către pârât a obligației de întreținere a copilului minor etc.).

În majoritatea cazurilor, temeiul de fapt al acțiunii civile nu este doar un singur fapt juridic, dar o componentă complexă de fapte juridice. Ansamblul circumstanțelor de fapt ce formează temeiul de fapt al acțiunii civile este indicat inițial de către reclamant în cererea de chemare în judecată. Dacă reclamantul incomplet a indicat aceste circumstanțe de fapt, instanța de judecată este în drept de a-i propune să completeze temeiul de

fapt al acțiunii civile, de a prezenta probe suplimentare pentru dovedirea existenței sau inexistenței circumstanțelor importante pentru soluționarea cauzei, pe care reclamantul nu le-a indicat din cauza lipsei cunoștințelor juridice sau din alte considerente.

Temeiul de drept al acțiunii civile îl formează circumstanțele de drept, adică indicarea normelor juridice pe care reclamantul își întemeiază pretențiile către pârât [18].

Dispozițiile art.166 alin.(1) lit.e) CPC prevăd obligativitatea indicării de către reclamant în cererea de chemare în judecată a circumstanțelor de drept (precum și a celor de fapt) pe care își întemeiază pretențiile. Această condiție este una rațională și justificată. Dacă reclamantul nu posedă cunoștințele necesare pentru a indica temeiul de drept al pretențiilor sale, aceasta ar putea crea dificultăți în activitatea instanței de judecată și, de asemenea, în apărarea drepturilor și intereselor sale legitime, deoarece nu va fi clară finalitatea urmărită în proces de către reclamant [19]. Nu este suficient doar de a indica unele norme generale pentru a întemeia cerința reclamantului cu privire la apărarea drepturilor și intereselor sale legitime. Este necesar să fie indicată norma juridică concretă ce reglementează raportul material litigios. De exemplu, potrivit pct.5 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție *cu privire la aplicarea de către instanțele de judecată a legislației ce reglementează nulitatea actului juridic civil*, nr.1 din 07.07.2008 [20], în cererea de chemare în judecată reclamantul trebuie să indice temeiul legal pe care își întemeiază cerința despre constatarea nulității absolute sau recunoașterea nulității relative a actului juridic.

Temeiul de fapt și temeiul de drept ale acțiunii civile se află într-o legătură interdependentă. Faptele pot avea semnificație juridică numai dacă normele juridice leagă de acestea apariția, modificarea sau stingerea drepturilor și a obligațiilor civile. Pe de altă parte, temeiul acțiunii civile este determinat de normele juridice materiale [21].

Conținutul acțiunii civile

Uni autori [22, 23] evidențiază și al treilea element al acțiunii civile – *conținutul acțiunii civile care reprezintă acțiunile instanței pe care le solicită reclamantul*. Conținutul acțiunii civile se evidențiază în partea „solicitațiilor” cererii de chemare în judecată. Cu alte cuvinte, conținutul acțiunii civile ar fi *metoda de apărare* solicitată de către reclamant pentru a fi aplicată de către instanța de judecată (art.16 CC și art.6 CPC), de exemplu: solicitarea privind repararea prejudiciului material cauzat; solicitarea privind recunoașterea nulității actului juridic etc.

Nu susținem această opinie, ci împărtășim mai mult părerea autorilor [24] care neagă existența celui de-al treilea element al structurii acțiunii civile – conținutul. Articolul 166 CPC nu delimitează conținutul drept un element separat al acțiunii civile. De asemenea, nu toate acțiunile instanței de judecată îndeplinite în legătură cu examinarea și soluționarea cauzei civile depind de voința reclamantului. Mai mult ca atât, metoda de apărare a dreptului subiectiv aleasă de către reclamant ar fi mai mult parte componentă a obiectului acțiunii civile și, respectiv, nu mai este necesar a evidenția încă un element al acțiunii civile (conținutul).

Un alt grup de autori [25] menționează ca element al acțiunii civile – părțile sau subiecții acțiunii civile. Potrivit acestei opinii, părțile acțiunii civile constituie elementul subiectiv al acțiunii civile. Considerăm că părțile nu constituie un element al acțiunii civile. Susținem părerea autorilor care nu recunosc părțile acțiunii civile drept element al acțiunii civile, dar le atribuie funcția de element de identificare a unei acțiuni civile. Dacă se schimbă componența subiectivă a părților, acțiunea civilă rămâne în esență aceeași [26].

Concluzii

Determinarea elementelor acțiunii civile prezintă importanță atât teoretică, cât și practică.

În primul rând, elementele acțiunii civile individualizează orice acțiune civilă și permit a stabili dacă anumite acțiuni civile sunt identice și dacă au fost intentate *repetat*. Două acțiuni sunt identice dacă constau din același obiect, temei și părți. Astfel, dacă într-un litigiu între aceleași părți, cu privire la același obiect și pe aceleași temeuri s-a emis o hotărâre irevocabilă, atunci respectiva acțiune nu va putea fi examinată repetat [27]. Depistarea faptului că acțiunea a fost intentată repetat privind litigiul ce a fost soluționat printr-o hotărâre judecătorească irevocabilă servește drept temei de a refuza primirea cererii de chemare în judecată (art.169 alin.(1) lit.b) CPC) sau de a înceta procesul (art.265 lit.b) CPC).

În al doilea rând, evidențierea elementelor acțiunii civile este necesară pentru verificarea de către instanța de judecată a respectării limitelor dreptului reclamantului la modificarea acțiunii. Conform art.60 alin.(21) CPC, „În faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, reclamantul este în drept să modifice temeiul

sau obiectul acțiunii. Exercițarea acestui drept după începutul dezbaterilor judiciare constituie o acțiune nouă, care poate fi depusă în instanță în ordine generală”.

În al treilea rând, temeiul acțiunii civile determină obiectul probației în cauza civilă concretă [28], stabilește pentru reclamant limitele sarcinii probației circumstanțelor pe care le invocă întru susținerea pretențiilor și obiectivelor sale (art.118 alin.(1) CPC).

Un sistem poate fi definit ca un ansamblu de elemente aflate în interacțiune [29]. Sistemul dreptului procesual civil constituie un ansamblu interdependent de norme și instituții juridice, exprimând o unitate legislativă integrată ce reglementează activitatea instanțelor de judecată și a participanților la proces în legătură cu soluționarea cauzelor civile. Dreptul procesual civil dispune de o structură clasică și este divizat în Partea generală și Partea specială. Această structură este determinată de sistematizarea legislației procedurii civile în Codul de procedură civilă al Republicii Moldova.

Partea generală cuprinde fundamente juridice și dispoziții generale, instituții de drept ce se aplică întregii activități a procesului civil. Acestea sunt: sarcinile și principiile fundamentale ale procesului civil; prevederi normative privind instanța de judecată și participanții la procesul civil; competența generală și jurisdicțională; reprezentarea în procesul civil; cheltuielile de judecată; actele și termenele de procedură; sancțiunile procesuale; acțiunea civilă și probațiunea în procesul civil.

Partea specială cuprinde totalitatea normelor juridice ce reglementează desfășurarea întregului proces civil conform fazelor, atât a celor obligatorii, cât și a celor facultative, de la intentarea procesului civil până la emiterea soluției irevocabile, precum și specificul felurilor de procedură (acțiunea civilă, contenciosul administrativ, procedura specială, procedura în ordonanță). Normele Părții generale au o sferă de aplicare pentru totalitatea relațiilor procesuale reglementate de normele Părții speciale.

În literatura de specialitate, unii autori divizează sistemul dreptului procesual civil în: partea judiciară și partea extrajudiciară ca formă de apărare a drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice [30]. Potrivit acestor autori, *forma judiciară* de apărare a drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice include chestiuni ce se referă la întregul proces civil. *Forma extrajudiciară* de apărare a drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice se referă la activitatea notarială ce nu se reglementează de normele procesual civile, dar de norme pur procesuale și nu reprezintă un proces judiciar, dar o anumită activitate dirijată.

Considerăm că în cazul acestei divizări sunt confundate formele de apărare a drepturilor și intereselor legitime ale persoanei cu sistemul dreptului procesual civil ca o totalitate de norme juridice ce reglementează activitatea de apărare a drepturilor și intereselor legitime desfășurată doar de către instanța de judecată.

Referințe:

1. ОСОКИНА, Г.Л. *Иск (теория и практика)*. Москва: Городец, 2000, с.109.
2. LEȘ, I. *Tratat de drept procesual civil*. București: Universul Juridic, 2013, p.151-155.
3. DELEANU, I. *Tratat de procedură civilă*. București: Universul Juridic, 2013, p.72 ș.a.
4. *Гражданский процесс: Учебник / Под ред. М.К. Треушникова*. 3-е изд. Москва: Городец, 2001, с.189.
5. ЩЕГЛОВ, В.Н. *Советское гражданское процессуальное право*. Томск, 1976, p.17.
6. ГУРВИЧ, М.А. *Лекции по советскому гражданскому процессу*. Москва, 1950, с.86.
7. КЛЕЙМАН, А.Ф. *Советский гражданский процесс: Учебник для юридических вузов*. Москва: Изд-во Московского университета, 1954, с.150-151.
8. ГУРВИЧ, М.А. *Учение об иске (состав, виды)*. Москва: ВЮЗИ, 1981, с.6.
9. *Гражданское процессуальное право: Учебник / Под ред. Шакарян М.С.* Москва: Проспект, 2004, с.199.
10. ОСОКИНА, Г.Л. *Проблемы иска и права на иск*. Томск, 1989, с.91-93.
11. *Гражданский процесс. Учебник / Под ред. М.К. Треушникова*, с.190.
12. *Ibidem*.
13. *Ibidem*.
14. *Ibidem*, p.191.
15. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.2ra-179/2012 din 11.01.2012.
16. *Гражданский процесс: Учебник / Под ред. М.К. Треушникова*, с.191.
17. *Гражданский процесс. Общая часть: Учебник / Под общ. ред. Т.А. Беловой, И.Н. Колядко, Н.Г. Юркевича*. Минск: Амалфея, 2001, с.404.

18. *Ibidem*, c.405.
19. *Гражданский процесс*: Учебник / Под ред. В.В. Яркова. 5-е изд. Москва: Wolters Kluwer, 2004, c.260.
20. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2009, nr.4-5, p.4.
21. *Гражданский процесс. Общая часть*: Учебник / Под общ. ред. Т.А. Беловой, И.Н. Колядко, Н.Г. Юркевича, c.405.
22. ГУРВИЧ, М.А. *Лекции по советскому гражданскому процессу*. Москва, 1950, c.86.
23. КЛЕЙМАН, А.Ф. *Советский гражданский процесс*: Учебник для юридических вузов. Москва: Изд-во Московского университета, 1954, c.150-151.
24. ОСОКИНА, Г.Л. *Иск (теория и практика)*. Москва: Городец, 2000, c.110.
25. LEȘ, I. *Op. cit.*, p.151-155.
26. *Гражданский процесс. Общая часть*: Учебник / Под общ. ред. Т.А. Беловой, И.Н. Колядко, Н.Г. Юркевича, c.406.
27. MACINSKAIA, V., VISTERNICEAN, D., BELEI, E.; coord. principal Muraru E. *Drept procesual civil; Intentarea, pregătirea și examinarea în fond a pricinilor civile; Proceduri necontencioase în procesul civil*. Chișinău, 2008, p.50.
28. *Гражданский процесс. Общая часть*: Учебник / Под общ. ред. Т.А. Беловой, И.Н. Колядко, Н.Г. Юркевича, c.407.
29. STROE, C. *Compendiu de filosofia dreptului*. București: Lumina LEX, 1999, p.70.
30. *Гражданское процессуальное право Российской Федерации*: Учебник / Под ред. А.А. Власова. Москва: Юрайт, 2003, c.10.

Date despre autori:

Iulia BĂNĂRESCU, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Europene din Moldova.

E-mail: iu.banarescu@mail.ru

ORCID: 0000-0001-6612-8072

Anatolie BĂNĂRESCU, doctor în drept, lector universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere” din Moldova; executor judecătoresc.

E-mail: banarescu@mail.ru

ORCID: 0000-0002-2572-8407

Prezentat la 27.09.2021